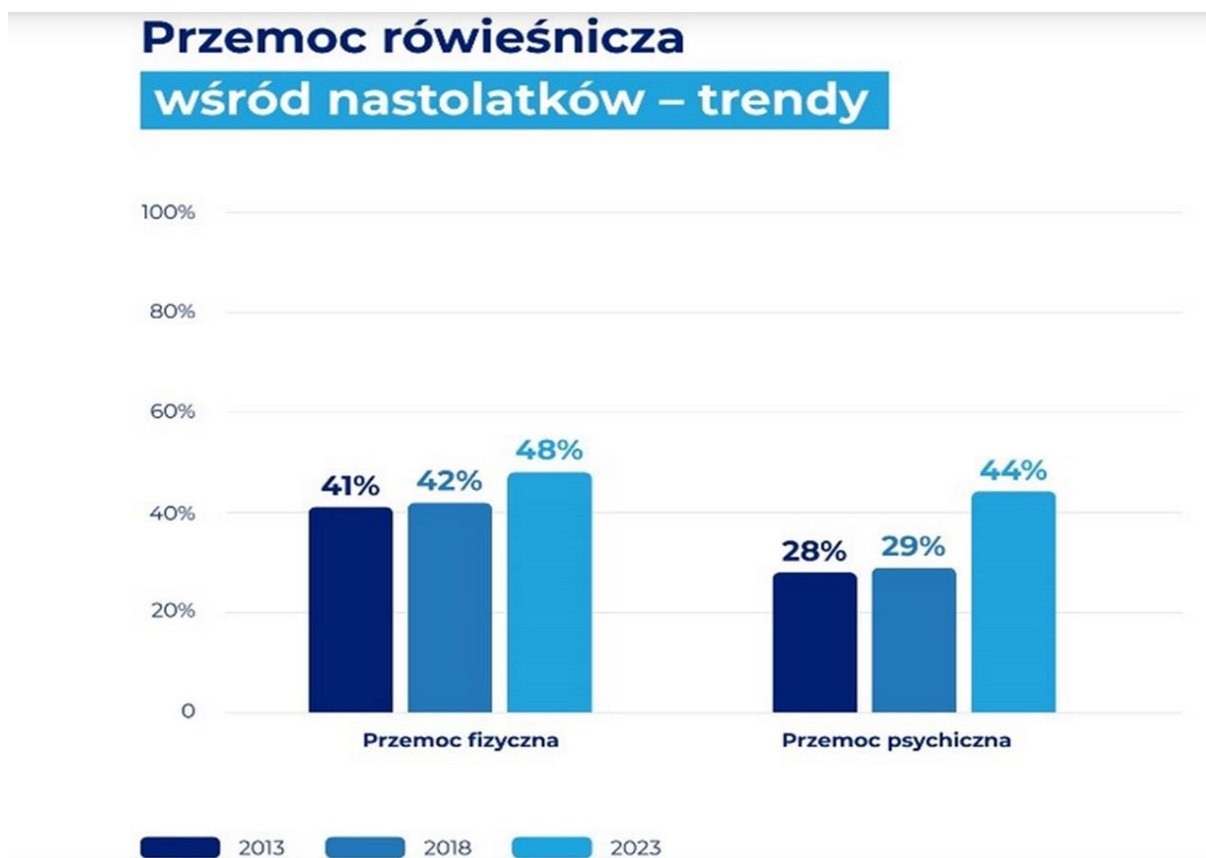

Sytuacje kryzysowe w pracy nauczyciela, specyfika i zasady postępowania - hejt w szkole

Hejt rówieśniczy, jest formą przemocową najczęściej grupy uczniów (w rzadszych przypadkach pojedynczych agresorów) wobec jednej (najczęściej) lub kilku ofiar. Hejt rówieśniczy potocznie kojarzony jest z długotrwałym dokuczaniem i prześladowaniem, w skrajnych sytuacjach przyjmuje formę znęcania się. Zachowania związane z hejtem mogą mieć charakter prześladowania psychicznego lub agresji fizycznej, w skrajnych sytuacjach mogą także przybierać formy molestowania seksualnego. Zachowania przemocowe uczniów związane z hejtem mogą trwać na przestrzeni dni, tygodni, w skrajnych sytuacjach nawet lat, z różnym nasileniem. Zawsze skutkują bólem i dyskomfortem emocjonalnym przymocowywanych uczniów. Badania wskazują, że przemoc rówieśniczej w formie hejtu wg. statystyk w 2023r., doświadczyło około 46% uczniów, w przedziale wiekowym 11 – 17 lat. Warto zaznaczyć, że brak istotnych różnic skali dotyczących tego zjawiska w kontekście płci uczniów czy też ich miejsca zamieszkania (wieś, małe lub duże miasto). Wynika stąd konkluzja która wskazuje na powszechność tego zjawiska. Wnikliwa obserwacja zachowań uczniów, połączona z podjęciem odpowiednich działań w sytuacjach problemowych przez wychowawców czy nauczycieli przedmiotowych, może znacząco ograniczyć jego skalę.

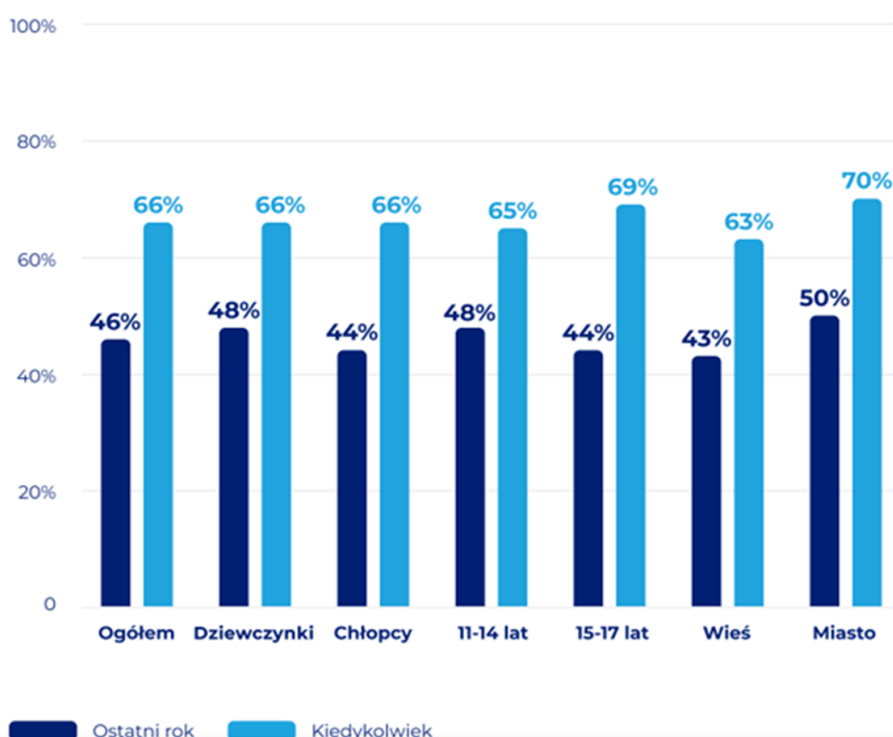

Sprawcami hejtu są zwykle uczniowie dominujący w swoim środowisku, pozbawieni empatii, pozytywnie postrzegający przemoc, łaknący klasowego prestiżu, impulsywni, często charakteryzujący się tzw. wysoką samooceną. Charakteryzuje ich, potrzeba uznania (często połączona z walką o miejsce w grupie, dotyczy to zwłaszcza uczniów z klas IV – V w szkołach podstawowych i klas I i II w szkołach ponadpodstawowych). Uczniowie ci są często przekonani o swojej dorosłości i odczuwają silną potrzebę dominacji w swoim środowisku. Źródła ich zachowań są bardzo zróżnicowane i różnorodne. Bywają nimi problemy domowe uczniów, gdzie hejt rówieśniczy staje się formą

odreagowania od tychże problemów (dotyczy to uczniów pochodzących często z tzw. rodzin dysfunkcyjnych). Zachowania przemocowe mogą być także pochodną poszukiwań własnego „sposobu na życie”, przez uczniów pochodzących z tzw. dobrych domów, osiągających sukcesy edukacyjne, akceptowanych przez swoje środowiska rówieśnicze, których do stosowania przemocy rówieśniczej pociągają eksperymenty emocjonalne, będące skutkiem poszukiwania nowych doznań.

Uczniowie przemocowi często dominują na forum grupowym/klasowym, inni uczniowie traktują ich z wyraźnym respektem, unikają starć słownych i różnic przy wyrażeniu własnych opinii czy ocen w sytuacjach konfrontacyjnych. Uczniowie ci chcą się faktyczną lub wymaginowaną przewagą nad swoimi kolegami i koleżankami, manipulują nimi, bywają wobec nich porywczy i impulsywni. Wobec nauczycieli bywają nieposłuszni, mogą kwestionować ich polecenia lub oceny, miewają trudności z przystosowaniem się do panujących w szkole czy w klasie norm czy zasad. W środowisku szkolnym miewają opinię uczniów trudnych.

Doświadczanie przemocy rówieśniczej wśród nastolatków

Ich ofiarami są najczęściej uczniowie o niskim poczuciu własnej wartości, lękliwi, o niskim poczuciu bezpieczeństwa, niskim wskaźniku więzi rówieśniczych i niskim poczuciu kompetencji. Są to uczniowie często uważani za klasowych outsiderów. Ofiary hejtu rówieśniczego można rozpoznać dzięki wnikliwej obserwacji uczniów i ich zachowań. Uczniów wobec których ich rówieśnicy stosują przemoc, charakteryzują określone zachowania. Samotność takich uczniów podczas przerw międzylekcyjnych, brak wśród rówieśników kolegów czy koleżanek, w relacjach rówieśniczych niedopuszczanie do grupy i izolowanie przez innych uczniów. Podczas przerw uczniowie ofiary przemocy trzymają się blisko nauczyciela lub innych osób dorosłych, podczas lekcji siedzą samotnie (najczęściej w pierwszych ławkach). Są wycofane, niechętnie wykonują zadania na forum klasowym

lub odmawiają udzielania odpowiedzi. Jeśli już decydują się na wypowiedź, często mówią nieskładnie i chaotycznie. Sprawiają wrażenie niepewnych, są nerwowi, wyglądają na sfrustrowanych, niepowodzenia wywołują w nich blokady, łatwo płaczą. Podczas zajęć sportowych jako ostatnie są wybierane do składów drużyn w grach zespołowych. Mają słabe oceny, niską samoocenę i motywację, nie zależy im na uzyskiwaniu dobrych ocen częściowych i nie są zainteresowane sukcesem edukacyjnym.

Pewne zachowania ucznia mogą świadczyć o tym, że wobec dziecka może być stosowana przemoc rówieśnicza w formie hejtu. Takie zachowania zauważyć i rozpoznać mogą ich rodzice. Do takich zachowań należą przykładowo skargi na brak apetytu, bóle głowy i żołądka. Częste podkreślenia niechęci do szkoły i niechęci do przebywania w niej. Spostrzeżenia, że z oporami wychodzą oni z domu, mają kłopoty ze snem (a nawet koszmary), że nie są odwiedzani ani zapraszani przez kolegów, miewają huśtawki nastrojów, że są apatyczni i sprawiają wrażenie nieszczęśliwych. Niepokojem powinno napawać spostrzeżenia, że dziecko bez uzasadnienia, do szkoły chodzi dłuższą drogą, wyraźnie stara się zawsze wychodzić z domu na tzw. „ostatnią chwilę”, że nie jest zainteresowane zajęciami szkolnymi ani osiąganymi wynikami edukacyjnymi. W skrajnych przypadkach niepokój rodziców powinien wzbudzić widok zniszczonych rzeczy szkolnych, przyborów, zeszytów czy podręczników. Podarte lub brudne ubrania, siniaki, obtarcia czy zadrapania. Powyższe przykłady mogą świadczyć iż przemoc stosowana wobec dziecka przybiera formę przemocy fizycznej. Zbyt częste i nie uzasadnione prośby dziecka o pieniądze od rodziców lub zauważenie ich podbierania lub kradzieży. Takie spostrzeżenie świadczyć mogą o skrajnej formie przemocy (najczęściej fizycznej), której dziecko może uniknąć jedynie poprzez opłacenie swoich oprawców.

Rodzice lub opiekunowie prawni ucznia który doświadczył hejtu powinni zgłosić sprawę w szkole, w celu wyciągnięcia konsekwencji wobec sprawców zgodnie z wewnętrznymi przepisami placówki, jeśli sprawa spełnia znamiona przestępstwa ściganego na wniosek pokrzywdzonego lub oskarżenia publicznego – powiadomić o nim organy ścigania (policja, prokuratura). Jeśli hejt miał miejsce na portalu internetowym rodzice ucznia zgłosić problem administratorowi portalu, aby ten usunął kompromitujące treści bądź, aby zablokował użytkowników będących sprawcami. Rodzice mogą także rozważyć zgłoszenie takiej sprawy instytucji specjalizującej się w walce z zjawiskiem hejtu (np. Stowarzyszenie Otwarta Rzeczpospolita).

Narzędziem hejtu rówieśniczego z którego bardzo często korzystają uczniowie są serwisy komunikacyjne w formach czatu, komunikatorów, poczty elektronicznej, serwisów społecznościowych, grup dyskusyjnych czy też SMS-y i MMS-y. Przejawami hejtu jest wyśmiewanie, oczernianie, nękanie, straszenie, szantażowanie, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających lub/i kompromitujących informacji, zdjęć, filmów czy też podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.

W sytuacjach zagrożenia hejtem nauczyciele są zobowiązani do niezwłocznego udzielenie wsparcia ofierze. Ustalenie jak najszerszego spektrum okoliczności danego zajścia i zabezpieczenie dowodów przemocy. W dalszej kolejności oddziaływanie na sprawców w celu jej zatrzymania, zabezpieczenie dowodów hejtu, i jeśli jest taka możliwość to usunięcie z sieci jego śladów. W działania te powinni zostać zaangażowani w zależności od sytuacji wychowawcy, nauczyciele przedmiotowcy, pedagog, psycholog, dyrekcja szkoły oraz rodzice uczniów ofiary jak i sprawców. W dalszej kolejności do zadań nauczycieli należy wyciągnięcie wobec sprawców lub sprawców hejtu konsekwencji zgodnych z przepisami prawa oświatowego, i w następnej kolejności monitorowanie dalszej sytuacji, celem deeskalacji problemu.

W sytuacjach zagrożenia hejtem nauczyciel, wychowawca lub pedagog szkolny zobowiązany jest do sporządzenia notatki służbowej z przeprowadzonych w ramach działań naprawczych rozmów ze sprawcą, poszkodowanym, ich rodzicami oraz świadkami. Notatka służbowa powinna być uzupełnieniem odnotowanych w systemie dziennika elektronicznego zapisów dotyczących zaistniałej sytuacji. Należy pamiętać, że dokument ten nie ma określonej przepisami formy. Powinien jednak zawierać takie informacje jak datę i miejsce przeprowadzonej rozmowy, odnotowanie personaliów jej uczestników, opis ustalonego przebiegu wydarzeń oraz opis sposobów w jaki zabezpieczone zostały dowody hejtu (wydruki, zdjęcia, screeny, itp.) Jeśli przeprowadzone rozmowy przebiegały w obecności świadków (np. wychowawcy, nauczyciela przedmiotowego pedagoga) należy pamiętać aby oni także podpisali notatkę po jej sporządzeniu.

Do działań przeprowadzonych w sytuacjach problemowych naleć muszą także spotkania i rozmowy z uczniami ofiarami przemocy rówieśniczej i sprawcami oraz z rodzicami uczniów. Celem rozmowy z uczniem ofiarą będzie ustalenie okoliczności dotyczących hejtu, zabezpieczenie jego dowodów, zapewnienie uczniowi poczucia bezpieczeństwa i poinformowanie go o dalszych czynnościach. W toku takiej rozmowy nauczyciel powinien skrzywdzonego ucznia poinformować o tym, że nikt nie ma prawa negatywnie zachowywać się wobec niego, że szkoła nie toleruje żadnej formy przemocy, a pracownicy szkoły działają wg. odpowiednich procedur interwencyjnych. Uczeń będący ofiarą hejtu

powinien otrzymać poradę, jak powinien się zachować, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa i nie doprowadzić do eskalacji prześladowania. Porady takie powinny zawierać informacje aby skrzywdzony uczeń nie utrzymywał kontaktu ze sprawcą lub ze sprawcami, aby nie odpowiadał na posty, maile, telefony, itp., aby nie kasował dowodów: postów, maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów i aby przedstawił je wychowawcy, pedagogowi, nauczycielowi lub innej osobie dorosłej. Jeśli korzysta z komunikatorów, należy mu zasugerować aby tak je skonfigurował, aby sprawca/sprawcy hejtu nie mogli się z nim kontaktować. Należy go także poinformować aby zastanowił się nad zmianą swoich danych kontaktowych w komunikatorach, zmianą adresu e-mail, numeru telefonu komórkowego, itp.

Rozmowa z uczniem sprawcą powinna skutkować natychmiastowym przerwaniem przemocy w sieci. Uczeń powinien zostać poinformowany o przewidywanych konsekwencjach oraz o przewidzianych procedurami dalszych czynnościach. Sprawca powinien otrzymać jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy. Uczniowi należy uświadomić skutki jego postępowania i poinformować go o konsekwencjach regulaminowych/prawnych, które zostaną wobec niego zastosowane. Ważnym elementem rozmowy powinno być ustalenie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary. Jeśli w zdarzeniu brała udział większa grupa uczniów, należy rozmawiać z każdym z nich z osobna, zaczynając od lidera grupy. Należy pamiętać przy tym aby nigdy nie należy konfrontować ze sobą sprawcy/sprawców i ofiary! Podobny do rozmów z uczniami przebieg powinny mieć także przebieg rozmowy z ich rodzicami lub opiekunami prawnymi.

Rodzicom jak i uczniom należy uświadomić skutki prawne zachowań związanych z hejtem rówieśniczym, w tym także odpowiedzialności sądowej. Środki karne przewidziane prawem, które wobec sprawców hejtu może zastosować sąd rodzinny to udzielenie upomnienia, zastosowanie nadzoru kuratora sądowego, zobligowanie sprawcy do określonego postępowania (przeprosiny, prace społeczne, uczestnictwo w zajęciach wychowawczych lub terapeutycznych), orzeczenie umieszczenia w ośrodku wychowawczym, w rodzinie zastępczej, w rodzinnym domu dziecka, w placówce wsparcia dziennego, w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w placówce opiekuńczo - terapeutycznej, orzeczenie o umieszczeniu sprawcy w zakładzie poprawczym.

Celem zapobieżeniu problemowi hejtu w szkole, warto w trakcie zebrań z rodzicami czy też lekcji wychowawczych, podejmować temat przemocy w rozmowach z uczniami i z rodzicami. Należy zwracać uwagę na specyfikę zjawiska, podkreślając możliwie dotkliwe konsekwencje dla ofiar takich sytuacji. Rodziców i uczniów warto informować o odpowiedzialności karnej przewidzianej prawem za tzw. hejt rówieśniczy, uświadamiać im konsekwencje takich zachowań wobec sprawców hejtu:

- ▣ znieśławienie art. 212 kk.,
- ▣ zniewaga art. 216 kk.,
- ▣ groźba karalna art. 190 kk.,
- ▣ uporczywe nękanie, „stalking” art. 190a. kk.,
- ▣ pełne agresji wiadomości za pośrednictwem komunikatorów „flaming” art. 190b. kk.,
- ▣ zmuszenie groźbą innej osoby do określonego działania art. 191 kk.,
- ▣ fałszywe oskarżenia art. 234 kk.,
- ▣ pochwalanie przestępstwa art. 255 kk.,
- ▣ złośliwe niepokojenie art. 107 kw.,

Przedstawione powyżej zarzuty skutkują karami grzywny, ograniczenia wolności lub jej pozbawienia od roku do 6 lat. Warto także przekazać rodzicom jak i uczniom informacje o wyspecjalizowanych instytucjach pomocowych działających w naszym rejonie:

Fundacja NON LICET
53-425 Wrocław, ul. Stalowa 6A
telefon: 572 108 352
e-mail: fundacja@nonlicet.pl
godziny pracy: pon–pt: 16:00–20:00

Ośrodek Pomocy Terapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży
59-220 Legnica, ul. Okrzei 9
telefon: 76 721 53 42
godziny pracy: pon–pt: 7.30 – 18.00

Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży
59-220 Legnica, ul. Grodzka 76
rejestracja: +48 733 221 953
godziny pracy: pon–pt: 8.00-20.00

zobaczjestem.pl
pomoc dla dzieci i młodzieży z problemami psychicznymi

Bezpłatne numery pomocowe:

800 100 100
Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci

800 12 12 12
Całodobowy Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka

116 111
Całodobowy Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży

800 70 2222
Całodobowy Centrum wsparcia dla osób dorosłych w kryzysie psychicznym

112
Całodobowy Numer alarmowy w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia

Opracował
Grzegorz Kochman